

Briselē, 2024. gada 16. decembrī
(OR. en)

16933/24

EJUSTICE 75
JURINFO 18
JAI 1879

DARBA REZULTĀTI

Sūtītājs: Padomes Ģenerālsekretariāts

Saņēmējs: delegācijas

Iepr. dok. Nr.: 16593/24

Temats: Padomes secinājumi par mākslīgā intelekta izmantošanu tieslietu jomā

Padome (Tieslietas un iekšlietas) savā 2024. gada 12. un 13. decembra sanāksmē apstiprināja Padomes secinājumu kopumu par mākslīgā intelekta izmantošanu tieslietu jomā. Padomes apstiprinātais teksts ir izklāstīts pielikumā.

PADOMES SECINĀJUMI
MĀKSLĪGĀ INTELEKTA IZMANTOŠANA TIESLIETU JOMĀ

I. IEVADS

1. Pēdējos gados mākslīgais intelekts (turpmāk – MI) ir būtiski attīstījies, un to izmanto aizvien plašāk. Tā nozīme dalībvalstu justīcijas sistēmās ir ievērojami palielinājusies. Šī attīstība justīcijas sistēmai sniedz ievērojamas iespējas, kā arī rada izaicinājumus, un ir apliecinājums tam, ka nesen pieņemtā politika ir vajadzīga un šāds solis ir bijis savlaicīgs.
2. Vienlaikus Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs tiek pastāvīgi attīstīti juridiski, operatīvi un tehniski risinājumi, kas veicina tiesu iestāžu sadarbību un to pieejamību pārrobežu civillietās, komercietās un krimināllietās. Pārrobežu sadarbība starp dalībvalstīm, apmainoties ar gūto pieredzi, paraugpraksi, speciālajām zināšanām un informāciju par sasniegumiem MI integrēšanā to attiecīgajās justīcijas sistēmās, ir īpaši svarīga, lai nodrošinātu vienlīdzīgu tiesu iestāžu pieejamību visā ES.

3. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1689 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko nosaka saskaņotas normas mākslīgā intelekta jomā (turpmāk – MI akts), ir pirmais visaptverošais tiesību akts pasaulē MI regulēšanai. MI aktā MI sistēmas konkrētiem pielietojumiem tiesībaizsardzības, tieslietu un strīdu alternatīvas izšķiršanas jomā ¹ ir klasificētas kā augsta riska sistēmas un uz tām attiecina tādu prasību kopumu kā atbilstības novērtēšanas procedūras un kontroles, lai nodrošinātu augstu uzticamības līmeni.
4. Padomes 2020. gada 9. jūnija secinājumos par Eiropas digitālās nākotnes veidošanu ² bija pievērsta uzmanība izaicinājumiem, ko Eiropas ekonomikā un sabiedrībā rada pieaugošā digitalizācija, tostarp MI. Padomes 2020. gada 13. oktobra secinājumos par digitalizāciju “Tiesu iestāžu pieejamība – digitalizācijas sniegto iespēju izmantošana” ³ bija uzsvērts digitālās pārveides nozīmīgums justīcijas sistēmu efektivitātes un lietderības palielināšanā. Padomes 2023. gada 20. oktobra secinājumos par digitālo spēcīgāšanu nolūkā aizsargāt un īstenot pamattiesības digitālajā laikmetā ⁴ galvenā uzmanība ir pievērsta personu un tādu nozaru digitālajai spēcīgāšanai, kas ir svarīgas pamattiesību aizsardzībai, piemēram, tieslietu jomai, kā arī tādas drošas digitālās vides izveidei, kurā pamattiesības tiek pienācīgi aizsargātas.

¹ Konkrēti, MI sistēmas, ko paredzēts izmantot tiesu iestādē vai tās vārdā, lai palīdzētu tiesu iestādei izpētīt un interpretēt faktus vai tiesību normas un piemērot tiesību normas konkrētam faktu kopumam, vai izmantot līdzīgā veidā strīdu alternatīvā izšķiršanā; (MI akta III pielikuma 8. punkta a) apakšpunkts).

² Padomes secinājumi par Eiropas digitālās nākotnes veidošanu, 2020/C 202 I/01, OV C 202I, 16.6.2020., 1.–12. lpp.

³ Padomes secinājumi “Tiesu iestāžu pieejamība – digitalizācijas sniegto iespēju izmantošana”, 2020/C 342 I/01, OV C 342I, 14.10.2020., 1–7. lpp.

⁴ 14309/23.

5. Eiropas e-tiesiskuma stratēģijā (2024–2028) ir izklāstīti stratēģiskie un operatīvie mērķi, apzinātas darbības, kas vajadzīgas šo mērķu sasniegšanai, un izveidots pamats pēcpasākumu mehānismam, ar ko uzraudzīt progresu attiecībā uz projektiem un iniciatīvām, ko iesniegušas dalībvalstis vai citas ieinteresētās personas. Tas ietver inovatīvu tehnoloģiju izmantošanu izklāstīto mērķu sasniegšanas atbalstam. Turklāt stratēģijā ir atzīts, ka līdz ar digitālo pārveidi ir jāapzina konkrētas un piemērotas darbības, kas ir pielāgojamas MI un citu jauno tehnoloģiju radītajiem izaicinājumiem un iespējām.
6. Padome savos 2024. gada 5. marta secinājumos par ES Pamattiesību hartas piemērošanu “Uzticēšanās veicināšana, izmantojot efektīvu tiesību aizsardzību tiesā un tiesu iestāžu pieejamību”⁵ aicināja Komisiju nodrošināt, lai pamattiesību perspektīva tiktu iekļauta visās ES darbībās, kas saistītas ar efektīvas tiesību aizsardzības un tiesu iestāžu pieejamības garantēšanu, tostarp, izmantojot digitalizācijas sniegtās iespējas.
7. Pamattiesību aģentūra ir publicējusi pētījumus un ziņojumus par attiecīgiem saistītiem tematiem, piemēram, ziņojumu “*Getting the future right: Artificial intelligence and fundamental rights*” (Nākotnes uzlabošana – mākslīgais intelekts un pamattiesības)⁶ un ziņojumu “*Bias in algorithms – Artificial intelligence and discrimination*” (Algoritmiskā neobjektivitāte – mākslīgais intelekts un diskriminācija)⁷.
8. Arī vairākas starptautiskas organizācijas ir pieņēmušas nozīmīgus dokumentus MI jomā. No tiem īpaša uzmanība jāvelta šādiem:
 - a) Eiropas Padomes Tiesu sistēmas efektivitātes komisijas (CEPEJ) Eiropas Ētikas hartai par mākslīgā intelekta (MI) izmantošanu tiesu sistēmās un to vidē⁸, līdztekus saistītajām CEPEJ pamatnostādnēm par MI izmantošanu tiesu iestādēs,

⁵ [7127/24](#).

⁶ <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/artificial-intelligence-and-fundamental-rights>.

⁷ <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/bias-algorithm>.

⁸ <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.

- b) Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas Padomes ieteikumam par mākslīgo intelektu ⁹,
- c) ANO Cilvēktiesību padomes rezolūcijai (2024. gada 10. jūlijs) par visu cilvēktiesību, pilsonisko, politisko, ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību, tostarp tiesību uz attīstību, veicināšanu un aizsardzību ¹⁰, jo īpaši tās noteikumiem par tiesu iestāžu, zvērināto un piesēdētāju neatkarību un objektivitāti un advokātu neatkarību,
- d) Eiropas Padomes Pamatkonvencijai par mākslīgo intelektu un cilvēktiesībām, demokrātiju un tiesiskumu ¹¹, kuras mērķis ir nodrošināt, ka darbības MI sistēmu dzīves ciklā pilnībā atbilst cilvēktiesību, demokrātijas un tiesiskuma aizsardzības principam ¹², un
- e) Apvienoto Nāciju Organizācijas Augsta līmeņa padomdevējas struktūras mākslīgā intelekta jautājumos galīgajam ziņojumam par MI pārvaldību cilvēces labā ¹³.

⁹ <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.

¹⁰ <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/120/36/pdf/g2412036.pdf>.

¹¹ Eiropas Padomes līgumu sērija – Nr. [225], [Viļņa, 5.IX.2024.]

¹² Jāatzīmē, ka ES jau ir parakstījusi šo konvenciju.

¹³ https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/governing_ai_for_humanity_final_report_en.pdf.

9. MI ir milzīgs pārveides potenciāls. Tā lietošana var atvieglot tiesu iestāžu pieejamību un uzlabot tiesvedības termiņu ievērošanu, efektivitāti un lietderību. Konkrētāk, tas cita starpā var palīdzēt veikt noteiktus rutīnveida uzdevumus vai palīguzdevumus, piemēram, palīdzēt personām iepazīties ar juridisku informāciju, plānot tiesas sēžu norises laikus, rezervēt tiesas sēžu zāles vai novērst attiecīgo personu reidentifikāciju, anonimizējot ¹⁴ vai pseidonimizējot ¹⁵ tiesas nolēmumus saskaņā ar datu aizsardzības noteikumiem. Šādi tiesvedības uzlabojumi varētu nākt par labu gan privātpersonām, gan uzņēmumiem Eiropas Savienībā. Tas uzlabotu ES un dalībvalstu tiesību sistēmas un līdz ar to nodrošinātu ES konkurences priekšrocības.
10. Daži citi lietošanas gadījumi rada lielāku risku. Tomēr justīcijas sistēmām būtu jāizmanto šie lietošanas gadījumi, piemērojot atbilstošus aizsardzības pasākumus, jo MI var lielā mērā palīdzēt tiesas darbā, piemēram, apkopojot tiesas dokumentu saturu, analizējot judikatūru, ierosinot tekstu redakciju, nodrošinot reāllaika mutisko tulkošanu, izskatot kolektīvās prasības vai sniedzot atbalstu lēmumu pieņemšanā.
11. Svarīgas ir pētniecības un inovācijas iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt tādu MI sistēmu izstrādi, kas īpašiem juridiskiem pielietojumiem ir pielāgotas saskaņā ar ES tiesību aktiem. Sadarbība starp akadēmiskajām aprindām, dažādām nozarēm, tiesu vai citām publiskām iestādēm un tieslietu speciālistiem ir būtiska, lai veicinātu inovāciju un sekmētu progresu šajā jomā.
12. Ārkārtīgi svarīgi ir arī tas, ka valstu un ES līmenī jāturpina apmācīt tiesu iestāžu praktizējošos juristus un administratīvos darbiniekus, kas iesaistīti tiesvedībā, jo īpaši ņemot vērā MI un citu tehnoloģiju attīstību.

¹⁴ Saskaņā ar Regulas (ES) 2016/679 (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 26. apsvērumu.

¹⁵ Saskaņā ar Regulas (ES) 2016/679 (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 4. panta 5. punktu

II. PADOMES SECINĀJUMI

A. VISPĀRĪGI APSVĒRUMI

13. MI tieslietu jomā būtu jāizmanto, pilnībā ievērojot Eiropas Savienības Pamattiesību hartu un cita starpā saskaņā ar MI aktu, Vispārīgo datu aizsardzības regulu ¹⁶ un Tiesībaizsardzības direktīvu ¹⁷, lai nodrošinātu pārredzamību, pārskatatbildību un virsvadību, garantējot, ka MI sistēmas ir uzticamas un drošas un ka to lietošanā tiek ievērotas pamattiesības. Šie secinājumi atbilst MI aktā noteiktajām prasībām attiecībā uz MI sistēmu projektēšanu, izstrādi un lietošanu, un tie nepauž nekādu nodomu šīs prasības pārsniegt.
14. Faktiska tiesu iestāžu pieejamība ietver tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, nevainīguma prezumpciju un tiesības uz aizstāvību, kā noteikts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā. Tie ir galvenie MI sistēmu projektēšanas, izstrādes vai lietošanas kritēriji. Tiesu iestāžu pieejamība būtu jāgarantē visiem, pat situācijās, kad personas neizmanto IT rīkus vai pakalpojumus vai atrodas neaizsargātās situācijās.

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (OV L 119, 4.5.2016., 1.–88. lpp.).

¹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/680 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem vai izpildītu kriminālsodus, un par šādu datu brīvu apriti, ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI (OV L 119, 4.5.2016., 89. –131. lpp.).

15. Lai tieslietu jomā ētiski un atbildīgi izstrādātu un lietotu MI, ir nepieciešamas praktiskas un lietotājdraudzīgas pamatnostādnes un standarti. Šādu pamatnostādņu un standartu pamatā vajadzētu būt koordinētai apmaiņai un sadarbībai starp Komisiju, dalībvalstīm un attiecīgajām ieinteresētajām personām.
16. MI var palīdzēt lēmumu pieņemšanā tiesvedībā un strīdu alternatīvā izšķiršanā, taču tam nevajadzētu to aizstāt: galīgo lēmumu pieņemšanai arī turpmāk ir jābūt cilvēka virzītai darbībai. Šajā kontekstā parasti uzskata, ka MI lietošanai piemīt augsts risks, un tai vajadzētu būt pārredzamai, pienācīgi izsekojamai un izskaidrojamai un jānotiek cilvēka virsvadībā. Ir ļoti svarīgi nodrošināt, lai šie principi tiktu ņemti vērā un novērtēti gan projektēšanas posmā, gan visā tieslietu nozarē lietoto MI sistēmu dzīves ciklā.
17. Turklāt, lai radītu vidi, kas veicina tādu MI sistēmu izstrādi, kurām ir pievienotā vērtība, ir ļoti svarīgi nodrošināt liela kvalitatīvu datu apjoma pieejamību.
18. Anonimizētu vai pseidonimizētu tiesas nolēmumu pieejamība ir svarīgs veicinošais faktors MI izmantošanai tieslietu jomā, kam ir nepieciešams plašā apjomā piekļūt šiem lēmumiem, lai veiktu analīzi, jo īpaši MI sistēmu apmācības posmā.
19. Padome aicina Eiropas Tiesiskās apmācības tīklu un valstu iestādes vai struktūras, kas atbild par tiesisko apmācību, ņemt vērā nepieciešamību apmācīt tieslietu speciālistus un dot viņiem iespēju aprast ar justīcijas sistēmu digitalizāciju, jo īpaši ar MI lietošanu tiesu iestādēs, pielāgoties mainīgajai tiesiskajai videi, samazināt digitālo prasmju trūkumu un uzlabot informētību par iespējām un riskiem, ko rada tieslietu jomā lietotās MI sistēmas. Būtu jāturpina pilnveidot un atjaunināt esošos apmācību rīkus, kas vērsti uz tiesu sistēmas digitalizāciju, tostarp tieslietu speciālistiem paredzētu MI.

20. Padome atbalsta informācijas apmaiņu un sadarbību starp dalībvalstīm attiecībā uz MI lietošanu tieslietu nozarē, tostarp ar esošo platformu palīdzību, galveno uzmanību pievēršot prioritāriem jautājumiem un veicinot Eiropas e-tiesiskuma stratēģijā 2024.–2028. gadam noteikto mērķu sasniegšanu. Tas ļautu apzināt kopīgas lietošanas gadījumus un to paredzamos ieguvumus, kā arī ar tiem saistītās problēmas un jomas, kurās vajadzīgi uzlabojumi.

B. KOMISIJAI ADRESĒTS AICINĀJUMS

21. Komisija tiek aicināta turpināt pētīt MI potenciālu tieslietu jomā un palīdzēt dalībvalstīm īstenot MI aktu.
22. Komisija tiek aicināta veicināt pienācīgu finansējumu MI pētniecībai, izstrādei un lietošanai tieslietu jomā, lai palielinātu ES un tās dalībvalstu vispārējo konkurētspēju pasaules mērogā un samazinātu administratīvo slogu, kas saistīts ar piekļuvi ES finansējuma iespējām.
23. Šie Padomes secinājumi neskar sarunas par daudzgadu finanšu shēmu pēc 2027. gada.
24. Komisija tiek aicināta atbalstīt dalībvalstis to iepriekš minētajos centienos vākt informāciju un apmainīties ar to.

25. Komisija tiek aicināta savas kompetences ietvaros izveidot un pārvaldīt kopīgu “Tieslietu MI rīkkopu”, ņemot vērā iespējamo sinerģiju ar jau izveidoto platformu “MI pēc pieprasījuma” un citām ES iniciatīvām attiecībā uz sadarbību un resursu un zināšanu apmaiņu saistībā ar MI sistēmu izstrādi, ieviešanu un lietošanu. Šī “Tieslietu MI rīkkopa” būtu repozitorijs MI lietošanas gadījumiem (jo īpaši attiecībā uz dalībniekiem, tvērumu, mērķi, nolūku, funkcionalitāti, scenārijiem, paredzamajiem ieguvumiem) un rīkiem tieslietu nozarē. Visām dalībvalstīm varētu darīt pieejamus rīkkopā iekļaujamos MI rīkus neatkarīgi no tā, vai tie ir izstrādāti ar ES finansējumu vai bez tā. Šī “Tieslietu MI rīkkopa” varētu palīdzēt izveidot kopīgu pamatu un lietošanas gadījumus starp dalībvalstīm attiecībā uz MI rīku pārrobežu lietošanu tieslietu jomā.

C. DALĪBVALSTĪM ADRESĒTS AICINĀJUMS

26. Papildus ES līmeņa tiesību aktu un rīcībpolitiku kopumam, kuru mērķis ir uzlabot tiesu iestāžu sadarbību un tiesu iestāžu pieejamību pārrobežu civillietās, komercietās un krimināllietās, dalībvalstis tiek aicinātas savā justīcijas sistēmā attiecīgā gadījumā izmantot un pieņemt jaunus digitālos risinājumus, tostarp MI, lai vēl vairāk uzlabotu tiesu iestāžu efektivitāti, taisnīgumu un neatkarību.
27. Dalībvalstis tiek aicinātas izpētīt arvien mainīgo MI sistēmu potenciālu, vienlaikus nodrošinot pamattiesību, datu aizsardzības noteikumu un citu piemērojamo ES tiesību aktu ievērošanu.
28. Saskaņā ar Eiropas e-tiesiskuma stratēģiju 2024.–2028. gadam dalībvalstis tiek aicinātas sadarboties un apmainīties ar informāciju par MI lietošanu tieslietu jomā, kā arī par MI rīkiem, tostarp par šo rīku būtiskām iezīmēm, piemēram, to darbības konfigurāciju vai aprakstu un atklātā pirmkoda programmatūras izmantošanu.

29. Ņemot vērā informāciju, kas iekļauta Komisijas pārvaldītajā “Tiesiskuma MI rīkkopā”, dalībvalstis tiek aicinātas apmainīties ar informāciju un veidot kopīgu pamatu lietošanas gadījumiem, MI rīku lietošanai un to pārrobežu izstrādei, lai uzlabotu justīcijas sistēmas un sagatavotu turpmākus sadarbības risinājumus, ņemot vērā Eiropas sadarbības satvaru, kas ir savstarpēji saskaņota pieeja Eiropas publisko pakalpojumu sniegšanai sadarbspējīgā veidā.
30. Kā jau iepriekš norādīts ¹⁸, būtu jāveicina atbalsts un sadarbība ar praktizējošiem juristiem, IT speciālistiem un kompetentajām iestādēm vai struktūrām, lai labāk un savlaicīgi risinātu digitālās pārveides problēmas. Papildus pienākumam veikt pasākumus, ar ko cik iespējams labi nodrošina pietiekamu MI prasības līmeni visiem tieslietu speciālistiem, kuri izmanto MI ¹⁹, tieslietu speciālistu un tiesu iestāžu administratīvo darbinieku apmācībā galvenā uzmanība būtu jāpievērš informētības uzlabošanai. Tai būtu arī jāveicina labāka izpratne par sekām un riskiem, kas saistīti ar MI, jāuzlabo izpratne par izmaiņām ES tiesību aktos, kas reaģē uz digitālās ekonomikas un sabiedrības vajadzībām, un jāuzlabo MI un citu IT rīku efektīva izmantošana, lai veicinātu justīcijas sistēmu efektivitāti, vienlaikus apzinoties ar tiem saistītos riskus.
31. Dalībvalstis tiek aicinātas ieguldīt drošā digitālajā infrastruktūrā un spēju veidošanā tieslietu jomā, lai atbalstītu progresīvu tehnoloģiju, tostarp justīciju sistēmās izmantotu MI rīku, ieviešanu.

¹⁸ 19. punkts.

¹⁹ Skatīt MI akta 4. pantu.